

הצעה לפתרון בחינת הבגרות בתנ"ך

מועד קיץ תשע"ט 2019

סמל שאלון 1282 (30%)

הפתרון נכתב על ידי

עדי שטרן

מצוות מורי רשת החינוך אנקורי

המורים שפתרו את הבחינה מחכים לכם פה

www.ankori.co.il/ask

פרק ראשון

שאלה 1

סעיף א'

1) שתי הראיות לקביעה שהאדם הוא שיא הבריאה :

- האדם הוא הנברא החי היחיד שיש בו מצלמו ומדמותו של אלוהים, שהינו בעל דימיון אליו :
"ויאמר אלוהים נעשה אדם בצלמנו כדמותנו" (פס' 26)

- האדם הינו הנברא שבורך להתרבות וכמו כן למלא את הארץ ולכבוש אותה : "ויברך אתם, אלהים, ויאמר להם אלהים פרו ורבו ומלאו את-הארץ, וכבשה" (פס' 28)

- האדם הינו הנברא שבורך לשלוט בבכל יתר החיות- חיות המים, עופות השמיים וחיות היבשה :
"וירדו בידגת הים, ובעוף השמים, ובכל-חיה, הרמשת על-הארץ" (פס' 28)

2) שני הפירושים המיישבים את הקושי בכך שלא נאמר בסיום בריאת האדם "כי טוב" הינם :

1. מכיוון שהאדם נברא ביום השישי, שהוא היום האחרון לבריאה, האל מסכם את כלל הבריאה שלו באמירה כוללת "וירא אלוהים את כל אשר עשה והנה טוב מאוד" (פס' 31), כי הבריאה כולה הינה "טובה מאוד", ולכן לא מייחד אמירה ישירות על האדם לבדו.

2. האל בורא את האדם בצלמו, שאחת מביטוייו הוא שהאדם נברא כבעל רצון חופשי וכאשר האל בורא אותו הוא לא ידע אם האדם יתפתח להיות טוב או רע במהותו.

סעיף ב'

1) הקושי האמוני העולה מהמילה "בצלמו" הוא שיש בה האנשה של האל, שכן צלם פירושו פסל, צורה של דבר-מה (בדרך כלל אלילים). על כן הביטוי יוצר רושם כי לאל יש דמות גשמית, בעוד שהאל המונותאיסטי הינו מופשט וחסר צודה.

2) הפרשנים פותרים את הקושי שלעיל כל אחד בדרכו :

ר' יוסף בכור שור קובע כי כאשר האל בורא את האדם "בצלמו" הכוונה היא בצלמו של האדם הנברא, כלומר בצורה/ בדמות שיועדה לאדם, ללא קשר לצורתו/ דמותו של האל. הרב קוק קובע כי כאשר נאמר שהאדם נברא בצלמו של האל הכוונה היא לדמיון שמתקיים בין האדם לאל בחופש הבחירה שניתן לו, בדומה לאלוהיו, הוא בעל רצון חופשי לקבוע את בחירותיו.

1) נקודת דימיון המתקיימת בין תיאור האדם בבראשית לתיאורו בשירו של חיים חפר, הינה כי בשני המקורות האדם הוא עליון בקיומו בעולם, הוא שולט באדמה, בחיות ובאדמה, עושה בה כרצונו, ממציא המצאות ומפתח טכנולוגיות מתקדמות בארץ ובשמיים: "והאדם אילף כל בהמה....והאדם ברא את האטום", וכל זה בהתאם ליעוד ש ייעד אותו האל למלא בברכתו בפרק א: "וַיִּבְרָךְ אֹתָם, אֱלֹהִים, וַיֹּאמֶר לָהֶם אֱלֹהִים פְּרוּ ורבו ומלאו את-הָאָרֶץ, וְכַבְּשׁוּהָ; וַיְרַדוּ בְּדֹגַת הַיָּם, וּבְעוֹף הַשָּׁמַיִם, וּבְכָל-חַיָּה, הַרְמִשָּׁת עַל-הָאָרֶץ" (פס' 28).

2) הביקורת של חפר מובעת בשיר באמירה הנאמרת לאחר תיאור מעשיו של האדם בעולם: "וישבות מכל מלאכתו ולא ברא את האדם"- כלומר לאחר שראה את מעלליו של האדם על פני האדמה הוא התחרט ולא רצה עוד לברוא אותו. לדעתי, ביקורתו של חפר מוצדקת מכיוון שרבים ממעשיו של האדם גורמים נזק לטבע בעולם ומשחיתים אותו.

או:

לדעתי, ביקורתו של חפר לא מוצדקת מכיוון שהאדם ממלא אחר הייעוד שניתן לו, ממלא את מלוא הפוטנציאל האנושי הגלום בו ולא מפסיק להתפתח ולשכלל את האמצעים והיכולות שלו.

שאלה 2

סעיף א'

1) על פי פס' 28 מדרש השם "ישראל" מבוסס על כך שמעתה האל ישרה (יהיה לצידו) עם יעקב מכיוון שהוא עצמו הוכיח את אמונתו באל כשהצליח להתמודד עימו ועם שליחיו.

2) על פי זקוביץ' פירוש שמו החדש של יעקב הוא ישר-אל (במובן של ישורת) והוא מעיד על השינוי שחל ביעקב שהפך מאדם עקוב (לא ישר, רמאי וערמומי) מבחינה מוסרית לאדם ישר הן מבחינה מוסרית והן מבחינה דתית.

סעיף ב'

שלושה רמזים המעידים על כך שיעקב נאבק עם מלאך הינם:

- המלאך מצליח לפגוע ביעקב בנגיעה קלה בירכו של יעקב וגורם לו לצליעה: "וַיִּרָא, כִּי לֹא יָכַל לוֹ, וַיִּגַע, בְּכַף-יָרְכוֹ; וַתִּקַּע כַּף-יָרְךָ יַעֲקֹב, בְּהֶאֱבֹקוֹ עִמּוֹ... וְהוּא צָלַע, עַל-יָרְכוֹ"

- כשמגיע השחר הוא מבקש מיעקב "לשלחני", לשחרר אותו, מכיוון שהוא לא יכול להראות באור יום: "וַיֹּאמֶר שְׁלַחְנִי, כִּי עָלָה הַשָּׁחַר".

- המלאך מסרב לומר ליעקב את שמו (האמונה במסורת היא שאדם שיודע את שמו של מלאך מקבל כח רב): "וַיִּשְׁאַל יַעֲקֹב, וַיֹּאמֶר הַגִּידָה-נָא שְׁמֶךָ, וַיֹּאמֶר, לְמָה זֶה תִּשְׁאַל לְשִׁמִּי".

- משנה ליעקב את שמו בהתאם לידע שיש לו עליו ומברך אותו: "וַיֹּאמֶר, לֹא יַעֲקֹב יֹאמֶר עוֹד שְׁמֶךָ--כִּי, אִם-יִשְׂרָאֵל: כִּי-שְׂרִיתָ עִם-אֱלֹהִים וְעִם-אֲנָשִׁים, וַתִּנְכַּל... וַיְבָרֶךְ אֹתוֹ, שָׁם".

סעיף ג'

הראיה המוכיחה שיעקב ניצח את המלאך היא כאשר המלאך רואה שהוא לא מצליח לגבור על יעקב: " וַיֵּרָא, כִּי לֹא יָכַל לוֹ, וַיִּגַע, בְּכַף-יָרְכוֹ...".

הראיה המוכיחה כי המלאך ניצח את יעקב היא שהוא מצליח לפצוע את יעקב ולגרום לו לצליעה: "וַיֵּרָא, כִּי לֹא יָכַל לוֹ, וַיִּגַע, בְּכַף-יָרְכוֹ; וַתִּקַּע כַּף-יָרְדָּה יַעֲקֹב, בְּהֶאֱבֹקוֹ עֲמוּ... וְהוּא צָלַע, עַל-יָרְכוֹ".

כמו כן אמירתו של יעקב "כִּי-רָאִיתִי אֱלֹהִים פְּנִים אֶל-פְּנִים, וַתִּנְצַל נַפְשִׁי" מעידה שהוא היה נתון לסכנת חיים גדולה שכן המלאך היה חזק ממנו וכמעט וגבר עליו.

פרק שני

שאלה 3- החוק המקראי

סעיף א'

על פי פס' 8, מי שעליו לפנות לבית הדין העליון הוא שופט שלא מצליח להכריע בעצמו באחת מהסוגיות המשפטיות (כל אחת מהן יכולה לשמש כדוגמה):

"בין דם לדם" – דינים של רצח והריגה, או עבירות שהעונש עליהן עלול להיות מוות.

"בין דין לדין" – דיני נזיקין, דיני ממונות וכו'.

"בין נגע לנגע" – אבחון מוקדם של מחלות מדבקות (צרעת, שחין וכו'), שהיו חשוכות מרפא, וכן דינים העוסקים בטומאה וטהרה.

סעיף ב'

1) הדוגמאות בקטע אשר מעידות שחובה לציית לפסיקתו של בית הדין העליון הן:

- פס' 10: "וְעֵשִׂיתָ, עַל-פִּי הַדָּבָר אֲשֶׁר יִגִּידוּ לְךָ, מִן-הַמָּקוֹם הַהוּא, אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה; וְשִׁמְרָתָ לַעֲשׂוֹת, כְּכֹל אֲשֶׁר יֹרֹד"-. כאשר השופט פונה לבית הדין העליון עליו לציית להוראות שניתנות לו.

- פס' 11: "על-פי התורה אשר יורוד, ועל-המשפט אשר-יאמרו לך--תעשה: לא תסור, מן-הדבר אשר-נגידו לך--גמין ושמאל"- ההוראות שניתנות לו הן בגדר תורה שאין לערער עליה בשום אופן.

2) העונש שינתן למי שלא יציית לפסיקת העליון הוא עונש מוות: "והאיש אשר-געשה בזדון, לבלתי שמע אל-הכהן העלמד לשרת שם את-יהוה אלהיך, או, אל-השפט--ומת האיש ההוא, ובערת הרע מישראל" (פס' 12).

לדעתי זהו עונש מוצדק מכיוון שהפרה של המוסד המחוקק העליון, כמו היום, היא אכן עבירה חמורה ביותר ולמען יראו וייראו מוצדק להרוג אדם שלא מקיים אותה בחברה שבה עונש מוות הוא העונש המקובל לעבירות חמורות.

או

לדעתי זהו עונש לא מוצדק מכיוון שגם אם הוא מעיד על התנהגות פסולה, הוא מוגזם בחומרתו. ניתן להעניש אדם שהפר חוק בדרך אחרת מלבד הריגתו.

שאלה 4 – חוכמה

סעיף א'

1) שתי דוגמאות לשאלות רטוריות שהאל מציג לאיוב הן:

- "איפה היית, בְּיַסְדֵי-אֶרֶץ הַגֹּד, אִם-גִּדַעְתָּ בִּינָה"- היכן היית אתה כשאני בראתי את הארץ? האם יש לך ידע על החוכמה שבאמצעותה נברא העולם?

- "מי-שם מְמַדֶּיָה, כִּי תִדַע או מי-נָטָה עֲלֶיָה קו"- האם אתה יודע מי מדדד את גבולות הארץ ומי פרש עליה חבל מדידה (קו) כדי למדוד את גודלה?

- "על-מה, אֲדַנֶּיָה הִטְבְּעוּ או מי-יָרָה, אֲבָן פְּנֹתָה"- האם אתה יודע על מה יסודותיה של הארץ הוטבעו? או מי הניח את האבן הראשונה של בניין הארץ?

2) המטרה של השימוש בשאלות אלו היא להראות את עוצמתו, גדולתו וכל יכולתו של אלוהים למול קטנותו של האדם.

סעיף ב'

על פי איוב מ' 3-5, נראה כי איוב כן קיבל מענה מספק מאלוהים, הוא מבין כעת את מקומו בעולם ומודה באפסיותו למול עוצמתו של האל: "הן קלתי, מה אשיבך" ("קלתי" = קטונתי).

או

נראה כי איוב לא קיבל מענה מספק מאלוהים, תשובותיו של האל משתיקות את איוב בלית ברירה ולא מפני שהבין לחלוטין את האל: "ידי, שמתי למו-פי"